

DefendEYourself: Ką mums papasakojo vyresnio amžiaus žmonės iš visos Europos apie kibernetinį saugumą

Mūsų konsoliduota tarptautinė ataskaita yra baigta, ir ji nulems, ką kursime toliau.

Po kelis mėnesius trukusių tyrimų ir lauko darbų penkiose šalyse projektas „DefendEYourself“ pasiekė svarbų etapą: baigėme rengti suvestinę tarptautinę ataskaitą apie vyresnio amžiaus žmonių informuotumą kibernetinio saugumo klausimais. Šiame tinklaraščio įrašė dalijamės savo išvadomis, paaiškiname, ką jos reiškia, ir papasakojame, kas toliau laukia projekto.

Apie DefendEYourself

„DefendEYourself“ – tai bendradarbiavimo partnerystė, kurią bendrai finansuoja Europos Sąjungos programa „Erasmus+“ ir kuri vienija partnerių organizacijas iš Belgijos, Graikijos, Italijos, Lietuvos ir Portugalijos. Mūsų tikslas aiškus: sukurti praktišką, prieinamą ir kultūriškai aktualią kibernetinio saugumo mokymo programą suaugusiems, vyresniems nei 45 metų, – tai gyventojų grupė, kuri tampa vis aktyvesnė internete, tačiau esamų skaitmeninio saugumo išteklių atžvilgiu nuolat lieka nepakankamai aprūpinta.

Projektui vadovauja „Open Education Hub“ (Belgija), o konsorciumą sudaro šešios organizacijos:

- Open Education Hub and ReadLab Brussels (Belgija)
- European Educational Association P.C. (Graikija)
- ETS 7Hub (Italija)
- ART+INN / Menas ir inovacijos (Lietuva)
- Casa do Professor (Portugalija)

Tyrimas: 635 dalyviai iš penkių šalių

Nuo 2025 m. pabaigos iki 2026 m. pradžios partneriai visose penkiose dalyvaujančiose šalyse atliko nacionalines apklausas, skirtas suaugusiems nuo 45 metų. Iš viso apklausoje dalyvavo 635 žmonės, kurie pasidalijo savo skaitmeniniais įpročiais, patirtimi, susijusia su kibernetinio saugumo grėsmėmis, pasitikėjimo lygiu ir mokymosi poreikiais. Vėliau kiekvienos šalies rezultatai buvo sujungti į vieną suvestinę tarptautinę ataskaitą, kuri dabar sudaro empirinį pagrindą mokymo programai, kurią ketiname parengti.

Duomenų rinkimas buvo sąmoningai vykdomas laikantis įtraukties principo. Partneriai neapsiribojo įprastais internetiniais kanalais, siekdami užtikrinti, kad būtų atstovaujami ir tie asmenys, kurie mažiausiai linkę savanoriškai dalyvauti skaitmeninėje apklausoje. Graikijoje komanda nunešė planšetinius kompiuterius į Piliečių aptarnavimo centrus, kad galėtų vietoje padėti vyresnio amžiaus žmonėms. Portugalijoje apklausos buvo atliktos su senelių globos namų gyventojais. Belgijoje apklausa buvo pateikta trimis kalbomis, siekiant pasiekti skirtingas kalbinės bendruomenės. Lietuvoje klausimynas buvo platinamas per bendruomenių tinklus tiek miestuose, tiek kaimo vietovėse. Italijoje su dalyviais buvo susisiekti per suaugusiųjų švietimo tinklus ir vietos bendruomenių kontaktus. Kiekviena

nacionalinė komanda pritaikė savo metodiką, siekdama užtikrinti, kad būtų išklaustyti būtent tie žmonės, kurių nuomonė buvo labiausiai reikalinga.

Ką pastebėjome

Vyresnio amžiaus žmonės nėra visiškai atsiskyrę nuo skaitmeninės erdvės; jie tiesiog nėra joje apsaugoti

Vienas iš aiškiausių visose penkiose šalyse nustatytų faktų yra tai, kad vyresnio amžiaus žmonės nėra atsiskyrę nuo interneto. Visose penkiose šalyse didžioji dauguma respondentų nurodė, kad internetu naudojasi kasdien. Jie tvarko banko sąskaitas, naudojasi sveikatos priežiūros paslaugomis, bendrauja su šeima ir internetu naudojasi valdžios institucijų paslaugomis. Daugeliu atvejų jie tai daro ne savo noru, o iš būtinybės: fizinės alternatyvos išnyko. Problema ne ta, kad vyresnio amžiaus žmonės vengia technologijų. Problema ta, kad jie buvo įstumti į skaitmeninį pasaulį neturėdami priemonių, kurios leistų jame saugiai orientuotis.

Neoficialus pagalbos tinklas nėra pakankamas

Visose penkiose šalyse pagrindinis kibernetinio saugumo pagalbos šaltinis vyresnio amžiaus žmonėms yra jaunesnis šeimos narys, į kurį kreipiamasi tik tada, kai jau kas nors nutiko. Portugalijoje dauguma respondentų skaitmeninės pagalbos klausimais pasikliauja šeima ar draugais; panašios tendencijos užfiksuotos Lietuvoje ir Graikijoje, o panašūs neformalaus pasikliaujimo modeliai užfiksuoti Belgijoje ir Italijoje. Šis neformalus susitarimas iš esmės yra reaktyvus, nepasiekiamas tuo metu, kai kibernetiniai nusikaltėliai smogia, ir neleidžia vyresnio amžiaus vartotojams išugdyti savarankiškų įgūdžių, kurių jiems reikia. Mūsų tyrimas patvirtina tai, ką daugelis įtarė: šeima kaip saugos tinklas nėra tvarus sprendimas.

Kiekviena šalis turi savitą grėsmių aplinką

Vienas iš vertingiausių mūsų tarptautinio tyrimo rezultatų – tai, kad jis leidžia išsamiai suprasti, kaip kibernetiniai nusikaltimai skiriasi skirtingose šalyse. Graikijoje vyraujanti grėsmė – apgaulingos SMS žinutės, kurios įtikinamai imituoja nacionalinių bankų ir vyriausybės portalo „Gov.gr“ pranešimus. Lietuvoje didelę pažeidžiamybę kelia slaptažodžių naudojimo praktika: didelė dalis dalyvių nurodė, kad tą patį slaptažodį naudoja keliose paskyrose arba taiko nenuoseklias praktikas, o tai reiškia, kad vienos paskyros saugumo pažeidimas gali kelti grėsmę visoms kitoms. Italijoje pagrindinis rizikos šaltinis yra „WhatsApp“ ir „Facebook“, kur vartotojai be jokio saugumo požiūrio pokyčio pereina nuo bendravimo prie jautrių finansinių operacijų. Portugalijoje daugelis dalyvių nurodė, kad mažai pasitiki savo gebėjimu atpažinti grėsmes ir vertindami internetines rizikas labiau pasikliauja intuicija, o ne sistemingomis žiniomis. Belgijoje dažnai pasikartojo situacija, kai žmonės pripažindavo, kad pranešimas atrodo įtartinas, bet nežinojo, kaip į jį reaguoti.

Tai mums suteikia svarbią informaciją mokymų planavimui: vienodas visoms šalims skirtas Europos kibernetinio saugumo kursas neveiks. Pavyzdžiai, platformos, institucijų pavadinimai ir sukčiavimo būdai turi atspindėti kiekvienos šalies realią skaitmeninę aplinką. Lokalizavimas nėra tik pageidaujamas dalykas – tai veiksmingumo būtina sąlyga.

Tikslinė grupė nori mokytis

Tyrimė taip pat pateikiama tikrai padrąsinančių naujienų. Visose penkiose šalyse dauguma dalyvių parodė atvirumą mokymuisi, o daugelis išreiškė nusivylimą, kad šiuo metu nėra prieinamų, amžiui tinkamų išteklių. Graikijoje dauguma respondentų išreiškė tiesioginį susidomėjimą kibernetinio saugumo mokymais, o Lietuvoje daugiau nei pusė nurodė bent jau tam tikrą susidomėjimą specializuotu kursu. Belgijoje, Portugalijoje ir Italijoje dalyviai taip pat parodė aiškų poreikį praktinių, prieinamų ir pasitikėjimą stiprinančių mokymosi formų.

Vyresnio amžiaus žmonės nėra priešininkai pokyčiams. Jie laukia pasiūlymo, kuris atitiktų jų poreikius.

Toliau: Mokymo kurso rengimas

Kitas projekto etapas – mokymo kursas „DefendEUrself“: mikro-MOOC serija, apimanti pagrindines skaitmeninio saugumo sritis, kurios, remiantis tyrimu, buvo pripažintos kaip aktualiausios. Turinys bus praktinis, pagrįstas scenarijais ir visiškai paremtas mūsų tyrimo rezultatais. Be žargono, be abstrakčių įspėjimų – tik aiškūs ir praktiškai pritaikomi įgūdžiai, parengti remiantis realiomis grėsmėmis, su kuriomis vyresnio amžiaus žmonės susiduria kasdieniame gyvenime.

Be mokymo programos, projektas tęs tolesnę veiklą, skirtą bendruomenės stiprinimui, žinių dalijimuisi ir platesnės auditorijos pasiekimui visose partnerių šalyse. Daugiau informacijos bus pateikta projekto eigoje.

Mes didžiuojamės tyrimo rezultatais ir esame dėkingi kiekvienam dalyviui, skyrusiam savo laiką, kad tai taptų įmanoma. Mūsų laukiantis darbas – paversti įrodymus švietimu, o švietimą – saugumu.

Bendrai finansuojama Europos Sąjungos. „Erasmus+“ KA220-ADU. Projekto Nr. 2025-1-BE01-KA220-ADU-000350280

Europos Komisijos parama šio leidinio parengimui nereiškia, kad ji pritaria jame pateiktam turiniui, kuris atspindi tik autorių nuomonę, ir Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokią jame pateiktos informacijos panaudojimą.